

HATVANRÓL ÁLTALÁBAN

Itt Európa szívében, a Kárpát-medence karéjában, Heves megye nyugati kapujában, az Alföld és a Nyugati-Mátra találkozásánál, a Zagyva folyó partján található egy kistérség központjaként Hatvan, amelynek nevét nagyon sokan ismerik. Napjainkban közel húszezer fős népességszámát tekintve dinamikusan növekszik, ugyanis a beköltözők jóvoltából a lakosság száma már évek óta emelkedik. Heves megye harmadik legnagyobb települése. Évszázadok óta kereskedelmi, gazdasági, oktatási központ. Településszerkezetét nézve két városrészből áll, a történelmi időkben is létezett Óhatvanból, és a Zagyva folyó másik partján fekvő, az 1870-80-as években keletkezett Újhatvanból, valamint a külterületi lakott helynek számító Nagygombosból.

A település története dióhéjban

Ami bizonyos, hogy ezen a területen már 7500 évvel ezelőtt is éltek emberek, azaz Kr. előtt 5500 éve, az újkőkori emberek jelenlétéről itt előkerült vonaldíszes kerámiák tanúskodnak. A Strázsa-hegyen Kr. e. 1900-900 között létező bronzkori telep maradványait találták meg, aminek jelentőségét jól mutatja, hogy a történelemtudomány e leletegyüttesről nevezte el hatvani-kultúrának ezt a régészeti korszakot.

A kutatások szerint a Római Birodalom keleti határa a Duna folyó volt. Viszont Hatvan azon ritka helyek egyike a Duna-Tisza közén, ahol Kr. előtti IV. századból, Valentinianus császár korából származó római katonai őrtorony nyomaira bukkantak a Csörsz-árok sáncrendszer hatvani vonalában. A feltételezések szerint egy előretolt helyőrség lehetett.

A honfoglaló magyarok letelepedését több tárgyi emlék – így pl. S-végű hajkarika (Rómer Flóris Erdőtelek, XIV. jegyzőkönyv 39-40.o.) – is őrzi. A terület a kutatások szerint az Árpád nemzetség birtokához tartozott.

A középkori Magyarország egyik legelső premontrei kolostorát Antiochiai Szent Margit tiszteletére valószínűleg 1280 körül itt alapították, amit 1221-ben a jászóvári kanonok, mint Váradelőhegyfok filiáját említi. Más források már 1270-re teszik az alapítást, mert a csornai premontrei kolostor alapítólevelében az szerepel, hogy „a Hotvinból érkező szerzetesek” népesítették be a rendházat.

Hatvan – általunk ismert – első írásos okleveles említése 1235-ben történik Hotvin néven, de a település – mint libera villa – már jóval korábban lakott hely volt. Hatvan Zsigmond királytól kapott mezővárosi rangot, mert 1406-ban már ekként említik, és oppidumi jogállását 1872-ig megtartotta.

A középkori Hatvan lakói háromszor is fogadhatták az országgyűlésre érkező követeket, akik 1442-ben, 1505-ben és 1525-ben tanácskoztak a Zagyva síkon.

A hatvani palánkvárat az 1530-as években emelték, és bár az 1720-as évekre elbontották, fizikai, területi nyomai ma is fellelhetők a település több pontján.

A török megszállás idején 1544-től szandzsák székhely, ahonnan három vármegyéni területet igazgatott az oszmán, mint azt a szultáni levéltárból előkerült dokumentumok is bizonyítják. Az egykori metszetek tanúsítják, hogy minaret, fürdő és dzsámi is állt itt valaha. Evlia Cselebi híres török utazó 1666-ban járt itt, és így írt Hatvanról: „A szőlődomboktól távol egy síkságon, a Zagyva folyó mocsarai és ingoványai között, keleti irányban egy ágyúlovás hosszúságban fekszik a vár, mely egy fületlen kupához hasonlít. ...E várnak palánkja és tömésfal kerítése van, amely háromszorosan erős fal, s mindegyik fal között mély árok van, és mindegyik árokban a Zagyva folyó vize folyik. Az árokban halászcsonakok járnak...E vár kerülete ezer lépés. Összesen nyolc bástyája van, s ezek közül három egészen téglapítésű. ...Mindegyik bástya mocsárban fekszik, mint a teknősbéka. A nyolc bástya fölött

21 nagy báljemez (öreg) ágyú van, azonkívül 86 darab kisebb nagyobb ágyú, melyek a falakon készen állanak. Másféle hadiszereinek se szeri se száma. ...A külváros keleti részén... egy dombon, mintegy ezer szőlőskert díszlik... vize és levegője igen kellemes. A belső várrészen 500 szűk ház van fából építve zsindelytetővel, a külvárost palánk veszi körül lőrészekkel. E városrészben 200 deszkaépítésű ház látható, szegényeké...” Hatvan hadászati majd kereskedelmi jelentőségét jól mutatja, hogy a XVI-XVIII. század időszakában számtalan korabeli metszeten örökítették meg a települést.

I. Grassalkovich Antal

Az újkori Hatvan felvirágoztatójaként tisztelik itt I. Grassalkovich Antalt, akinek kegyurasága idején épültek a város barokk műemlékei, a templom, a plébániaház, a kastély, a gombospusztai major, Sörház/múzeum épülete és a posztógyár az 1760-as években.

A dicsőséges magyar forradalom és szabadságharcban is kiemelkedő szerepet játszott a település. Az 1849-es tavaszi hadjárat első győztes csatáját Hatvanban vívták, ahol a magyar honvédsereg egyik hadteste és a lengyel légió megfutamította Schlick osztrák tábornok alakulatát.

A kapitalizálódás nyomán megindult fejlődés eredményeként vasúti csomópont épült, majd átadták a cukorgyárat, és

cégek egész sora jött létre a XX. század fordulóján.

A lakosságszám rohamosan nőtt, Heves megyei szerepköre felerősödött. Az I. világháború visszaveti ugyan ezt a folyamatot, de a Hatvani-család országos gazdaságirányító szerepköréből adódóan Hatvan végérvényesen rákerült az ország gazdasági, közlekedési, kulturális térképére. Az I. világháború frontjain 1200 helybeli harcolt, akik közül 210-en nem tértek vissza családjukhoz. A normalizálódó békés hétköznapiak nyomán az iparosodás rohamléptekkel haladt, a cukorgyár mellett malmok, gőztéglagyár, cement- tetőcserép- és betoncsőgyár, szeszgyár, koporsó- és bútorgyár működött évtizedeken keresztül.

Az 1930-as évek recessziója ugyan kedvezőtlenül hatott a térségre is, de az ország egyik legmodernebbnek számító cukorgyárában egyre többen találtak munkát, és megindult a termelés a konzervgyárban is. Eközben a település vasúti csomópontként egyre fontosabb szerepet játszott az ország életében.

A II. világháború borzalmaival épp ezért nem kerülhette el. Amerikai repülőgépek szörnyű légicsapást mértek a vasútállomás és környékére, majd a megmerevedett frontvonal miatti harcok nem kímélték a polgári lakosságot sem. A második világháború során az elhurcolt 397 fős zsidó lakosság, a frontvonalakon hősi halált halt 198 hatvani katona, és majd ezer polgári áldozat mellett, mind az orosz, mind a német hadsereg többszáz katonát vesztett Hatvan környékén. A település 3300 házából 48 maradt épségben a háború befejezésekor. Az országos felmérés szerint Hatvan a II. világháborús károkat szenvedő első 10 település között volt. Ennek ellenére az élni akaró helybeli polgárok újraépítették a települést, sőt határozott kérésükre az országban Hatvant nyilvánították várossá legelőször, 1945. június 22-én.

A szocializmus évtizedeiben, ha kisebb léptékkal is, de folytatódott a fejlesztések. Azonban pártpolitikai döntés nyomán a helyi ipari struktúra megmerevedett, az élelmiszeripar és a közlekedési ágazat jelentette a helyi gazdasági életet. A tanácsi- és pártvezetés meggyőződése volt, hogy a Hatvani Cukor és Konzervgyárnak, valamint a vasútnak legyen elég munkaerő, ezért más ipari üzem idetelepítését nem engedték. Így hiába itt akarták felépíteni a hűtőgépgyárat – a későbbi, Jászberényben működő Lehel-t – ezt adminisztratív módon megakadályozták. A rendszerváltást követően komoly, 20%-ot meghaladó munkanélküliséggel fizették meg az árát a hibás koncepciónak.

Majd egy évtized kellett ahhoz, hogy újra magára találjon a helyi gazdaság, hogy kilábaljon a válsághelyzetből a település társadalma, hogy elinduljon az infrastrukturális fejlesztés, hogy végre létrejöhessen egy XXI. századi követelményrendszernek megfelelő település.

Mivel a XI. században már meglévő „híres vásárutat” nemcsak békés szándékú kereskedők, utazók használták, hanem itt törtek keresztül az ország belsejébe tartó tatárok, a Buda felé vonuló török hadak, a kuruc csapatok, a császári zsoldosok, az osztrák hadtestek, az orosz cár muszkái, a román csapatok, a II. világháború harcai során pedig a német majd a szovjet haderő. Bármennyiszer is felégették, pusztulásra ítéltették, kirabolták, kifosztották, szétlőtték a települést, az itt élők újra és újra konok kitartással felépítették Hatvant. Az ő kezük nyomát mind máig őrzi a város.

Ezzel el is érkezünk napjaink történelméhez, hiszen ami most születik, az néhány év, évtized múlva már a múltunkhoz fog tartozni. Tehát aki a jelent alakítja, az a jövő nemzedéke számára a múltat is építi.

Gazdasági élet

A településen évszázadokon keresztül mezőgazdasági termelés folyt, a hatvani bornak, dinnyének híre volt egészen a XIX. századig. A Grassalkovich-ok alapította gazdaság nagyságát jól mutatja a ma is álló nagyombosi major, ahol európai mércével mérve is jelentős ló-, szarvasmarha és juhtenyésztés folyt. Erre alapozva posztógyárat alapítottak, melynek épülete, igaz erősen átépített formában, de még ma is áll.

Hatvan gazdasági felemelkedését és további fejlődését három cég határozta meg a XIX. század második felétől. Az 1867-től folyamatosan kialakított és fejlesztett vasúti csomópont, az 1888-ban a Hatvany-Deutsch család által alapított cukorgyár, majd az 1934-től termelő konzervgyár. Egyébként Hatvanban 1889. szeptember 1-től folyt cukorgyártás. Már a XX. század fordulóján a fiumei kikötőből Portugáliába, Angliába, illetve Ázsia több országába: Indiában, Kínába és Japánba szállítottak cukrot. A rendszerváltást követően a magyar cukoripar az elsők között volt, amit hibás kormányzati gazdasági döntés következtében privatizáltak, így francia (Béghin-Say), majd német kézbe (Nordzucker AG.) került a gyár. 2003-ig, bár egyre csökkenő termelési volumenben, de folyt gyártás, majd 2004-től már nem folyik termelés. A berendezéseket a nyugati tulajdonosok leszereltették és elszállították, hogy ne lehessen újra indítani a termelést. A település közepén lévő 40.000 tonna tárolókapacitású cukorsilót is 2011-ben leszerelték, és elszállították Litvániába.

1934 óta a helyi konzervgyárban készült a világ számos országába exportált Aranyfácán sűrített paradicsom, melyet 2005-ben Hungaricumnak minősítettek. A valaha Magyarországon legnagyobb feldolgozó kapacitással rendelkező üzemben tartósítószer és egyéb adalékanyagok nélkül állították elő a paradicsomkonzervet. Napjainkban is folyik még termékelőállítás, de korántsem jelent komoly piaci tényezőt az itteni feldolgozás.

A gyár szomszédságában álló cukorsiló bontása 2011. decemberében

Ma is Hatvan az ország egyik fontos vasúti csomópontja, ahová négy irányból naponta közel száz személyszállító vonat és több mint félszáz tehervagonokból álló szerelvény érkezik. Egy-egy hétköznap átlag 4500 ember fordul meg Hatvan állomáson. Ez éves szinten több mint 1 millió 350 ezer utast jelent.

A XX. század végétől a térség gazdasági központja a 47,5 hektáron elterülő Ipari Parkba helyeződött át. Az 1998-as megnyitást követően az ide beruházott összeg mára meghaladta a 40 milliárd forintot. 2006-ban a terület betelt, napjainkban több mint húsz cég több mint 7500 dolgozót foglalkoztat helyben. Az országos szinten működő 179 ipari park rangsorában a beruházási és gazdasági adatokat is figyelembe véve is az élmezőnyben foglal helyet.

Itt működik a Robert Bosch Elektronikai Kft, amely termelési eredményeit tekintve az ország gazdasági életében is az élmezőnyben foglal helyet. A Bosch konszern 1998-ban kezdte el hatvani gyáranak építését 20 hektáros területen, és mára elmondhatjuk, hogy a négy gyártócsarnok 89.000 négyzetméteres alapterületén a Bosch autóelektronikai üzletágának világszintű központja működik. Naponta több mint százezer termék hagyja el a gyártósorokat, amit a világ 250 országába exportálnak. Heves megye egyik legsikeresebb vállalataként 2021-ben a hatvani egység mind a nettó árbevétel, mind az export teljesítmény, az átlagos állományi létszám, és a tárgyévi beruházási érték alapján a legjobban működő gazdasági egység címet nyerte el. Viszont azt már csak az országos rangsorból tudhattuk meg, hogy az adózott eredménye 4,143 milliárd forintra rúgott, és ez a 2020. évi 10,664 milliárdhoz képes elég komoly visszaesés volt, amit a pandémia okozott. Az innen kikerülő – hibrid- és elektromos autók vezérlő egységei, fékvezérlő rendszerek és váltóvezérlő áramkörök, fedélzeti computerek és biztonsági rendszerek, váltóvezérlők, áramátalakító hibrid- és elektromos autókhoz, szenzorok, kamerarendszerek és feszültség szabályozók, radarok, motorvezérlők és károsanyag kibocsátást mérő szenzorok, szervokormány vezérlő elektronika – egységek az Audi, a BMW, a Ford, a General Motors, a Mercedes és a Volkswagen személykocsikba, illetve nagyteljesítményű haszongépjárművekbe kerülnek beépítésre. A Robert Bosch Elektronika Kft. a település legnagyobb munkaadója, több mint 5300 munkavállaló járul hozzá a jövő autózásának kialakításához.

A Leoni AG. kábelraktára

A német Leoni vállalatcsoport 1998-ban 6,2 millió eurós beruházással építette meg hatvani gyárat, ahol napjainkban közel 200 dolgozó foglalkozik a szigetelt autóvillamossági kábelek gyártásával, melyek a fő autógyártó cégek, mint az Audi, Volkswagen, BMW, Mercedes, General Motors és a Ford gyárakban készülő autók elektromos vezérlésének a gyártócsarnokot adtak át, amelyben újabb gépeket telepítettek.

Az egykori svájci érdekeltségű Saia Burgess hatvani üzemének alapjait 2002-ben rakták le, és több mint három millió eurót költöttek a beruházás megvalósítására. Itt a Ford, Mazda, Volvo

gépkocsik központizár kapcsolórendszerait állítja elő a 350 fős munkatársi gárda. A cég időközben a hongkongi érdekeltségű Johnson Electric vállalatcsoport kezébe került.

Az ipari park egyik dinamikus vállalkozása a Horvát Rudolf Intertransport Kft., akik a megszűnt Eastern Asia cég 10.000 négyzetméteres csarnokát megvásárolva több mint egy évtized alatt jelentős bővítéseket végrehajtva kialakították új logisztikai bázisukat. Napja-

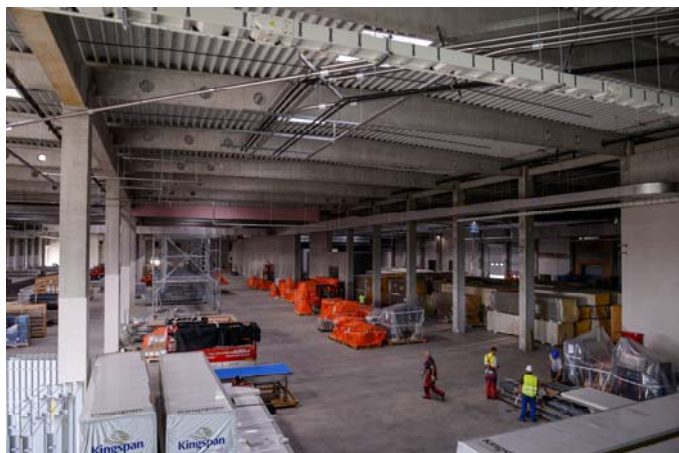
inkban már az ország szállítással foglalkozó gazdasági szervezetei között az élmezőnyben foglal helyet a hatvani cég.

Jelenleg is tart egy újabb nagyberuházás az Ipari Parkban, a Lipóti Pékség gyárának építése, amely több mint 15 milliárd forintból valósul meg. A mintegy 17 ezer négyzetméteres épület már elkészült, és összesen 220 kamion szállította ide a négy nagy teljesítményű sütőgépsor alkatrészeit. 2022. évi átadást követően a tervek szerint 260 ember dolgozik majd a gyárban, akik a gyártás elindítása után naponta 50.000 liternyi kovászt fognak feldolgozni. Vagyis napi 1,3 millió sütőipari terméket állítanak majd elő – ami között leveles tészták, nosztalgia kiflik, különböző ízesítésű rozs, kukoricás és burgonyás kenyerek is lesznek – amit 2000 településen forgalmaznak majd. A tulajdonosok kiemelt figyelmet fordítanak a környezettudatosságra, így az épület körül több mint 10.000 négyzetméteres terület lesz parkosítva.

Két ipari termelést folytató üzem is kapott kormányzati támogatást 2021-ben, így a Nordfilm Packaging Kft és a Bioextra Zrt egyenként fél-félmilliárd forint fejlesztési hozzájárulást kaptak az Egészségipari Támogatási Programból.

A nagyobb cégek mellett több kisebb vállalkozás is működik a településen, és bár az Ipari Park számtalan vállalkozásában a foglalkoztatottak száma egyenként nem éri el a 100 főt, ám ennek ellenére termelési értékük, lebonyolított forgalmuk össz volumenét tekintve mégis jelentősnek mondhatók a település gazdaságának egészét nézve.

Sajnos statisztikai mutatók hiányában nem tudjuk, hogy jelenleg hány vállalkozás telephelye van Hatvanban, de óvatos becslések szerint elérheti a 2300-at. Viszont a KSH és az APEH gazdasági elemzése szerint a hatvani vállalkozások „adják” a megye exportkivitelének több mint az egyharmadát. Ami azt jelenti, hogy gazdasági erejét tekintve Hatvan a megye legerősebb települése, és az országos rangsorban benne van Magyarország 15 legjobban prosperáló települése között. Az önkormányzat adóbevételei elérik a 3,7 milliárd forintot, amelyből 2022-ben a központi költségvetés 2,2 milliárd forintot vont el.

Az épülő Lipóti Kenyérgyár 2021. év végén

Infrastrukturális fejlettség

A település infrastruktúrája az utóbbi harminc évben hatalmas fejlődésen ment keresztül. Mára elmondható, hogy a város belterületén teljeskörű a villany- és a vízvezeték rendszer, közel 95%-os a gázhálózat kiépítettsége, és a szilárd burkolatú utak és járdák aránya is meghaladja a 96%-ot. 2007-ben adták át az új, korszerű szennyvíztisztítóművet, és utána évek alatt megvalósult a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése is. Mára elmondható, hogy Hatvan infrastrukturális szintje meghaladja a 95%-ot. Megvalósult az Észak-Magyarországi régió településeinek összefogásával egy korszerű szilárd hulladéklerakó megépítése is. Emellett pedig a helyi hulladéktelep rekultivációja is lezajlott. A településen folyó szelektív hulladékgyűjtés tartalmának egy részét a hulladékudvarban hasznosítják. Hatvanban a legutóbbi országos felmérés alapján majd kilencezer lakás található, melyek átlag alapterülete meghaladja a 75 négyzetmétert, és 89%-uk komfortos vagy összkomfortos fokozatú.

A 2007-ben átadott szennyvíztisztító telep a város határában

Természetföldrajzi jellemzők

Hatvan – ahol az utak összefutnak! Településünk Magyarország középső harmadában, a fővárostól 48 km-re fekszik. Vasúti és közúti közlekedési csomópont, megközelíthető az M3-as autópályán, a 3-as, a 21-es illetve a 32-es főközlekedési utakon, valamint a négy irányból ide tartó vasútvonalakon. Kiepített úthálózata révén ma a 13 település alkotta kistérség kulturális, oktatási, munkaügyi és egészségügyi központja.

Területe 6617 hektár. A település klímája mérsékelttel nedves, az éves átlaghőmérséklet 12,3 C, miközben átlag 637 mm csapadék hullik.

A település déli határában több természetvédelmi szempontból is kiemelt terület található. Ilyen pl. a három bányató körül fellelhető mocsárrét maradvány, a burjánzó bokorfüzesek, nyár- és fűziligeterdők, valamint a tavak vize és parti vegetációja. A természet közeli élővilág fenntartása mind a horgásztavakban található telepített halállomány, mind az ornitológiailag értékes fészkelő és átvonuló madárfajok sokszínűsége miatt fontos. Hatvan északkeleti részén a Gombosi Öreg Tölgyesben 200 éves kocsányos- molyhos- és csertölgyek társaságában ligetes, bozotos növénytakaságok találhatók, ahol több mint 50 madárfaj fészkel, miközben a területen számtalan védett növény látható. Emellett egy kilométer hosszú hét állomásos tanösvény mutatja be a terület állat- és növényvilágának jelentősebb fajait és értékeit. A természetjárók öröme a belvárosi Zagyva-hídtól indul egy piros jelzésű túra útvonal, amelynek Szurdokpuszpökibe tartó 28 km-es távján bebarangolhatóak a kistérség legszebb természeti látnivalói. A környezet- és természetvédelem ügyét nemcsak a helyi zöldszervezetek, hanem a város vezetése is fontosnak tartja, ezért már elkészült Hatvan település épített és természeti tájértékeinek kataszteri feltérképezése.

Az 1960-as években kőolajat kerestek a város akkori külterületén, és helyette 1057 méteres mélységből 40 C fokos nátriumkarbonátos hévízet találtak Újhatvan határában. Az erre épülő strand 1974-ben nyitotta meg kapuit, napjainkban négy medencével és folyamatosan fejlesztett kiszolgáló létesítményekkel rendelkezik. A komplexumot az önkormányzat által alapított kft. üzemelteti, csakúgy, mint az óvárosi részen 2005-ben felavatott fedett uszodát. A 980 négyzetméteres uszoda épületében két medence található fészített víztükörrel és vízforgató berendezéssel ellátva.

A Zagyva folyó melletti Szúnyog szigetén működik a Hatvani Vadaspark, ahol kulturált környezetben kisebb haszon- és vadonélő állatokat tekinthet meg a látogató. Európai Unió forrásból elkészült a Zagyva balparti gátján egy kerékpár-út, amelyen egyik irányba Apcig, míg a másik irányban a Jászságig lehet eljutni.

A város határában található sóderbánya tavak egyike

Ha a városközpontból Jászberény felé indulunk, akkor a település határában a 32-es úton haladva érjük el Görbeérpusztát, ahol a volt bányatavak térségében terül el a város üdülőövezete. Itt nyaralóházak, vadászház, fácánkeltető és az impozáns kialakítású Bátor Tábor található, ahol Magyarországon 2007 óta egyedülálló módon beteg gyermekek táboroztatását végzi egy alapítvány.

Oktatás, kultúra

Hatvanban az első elemi iskola 1878-ban nyitotta meg kapuit, majd 1888-ban elindult a tanoncképzés is. 1893 tavaszától óvoda működött helyben. 1894-ben elkészült a képviselő-testület anyagi hozzájárulásával és a község lakosainak adományaiból a belközségi iskola. A polgári fiúiskolában 1902-ben indult meg a tanítás, majd 1924-ben felső mezőgazdasági iskola, 1927-ben reáliskola nyitotta meg kapuit, amelyet 1931-ben reálgimnáziummá minősítettek.

A város második legrégebbi tanintézménye

éllátását végzi egy megyei fenntartásban működő speciális intézmény, amely óvodát, általános iskolát, szakiskolát és pedagógiai szakszolgálatot foglal magába óhatvani székhellyel. A térség művészeti oktatási központjának számít a Kocsis Albert Zeneiskola-Alapfokú Művészeti Iskola.

A Robert Bosch Elektronikai Kft. hatékony támogatásával és a város vezetés jóvoltából elindulhatott a településen a felsőfokú képzés is 2016-tól a Hatvani Közösségi Felsőoktatási Képzési Központban. A Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karának kihe-lyezett, önköltséges képzésének keretében Gazdálkodási és Menedzsment Felsőoktatási

Szakképzésre – az országban egyedülállóan – Digitális Üzleti Szolgáltatások specializációval, amely felkészít a lean menedzsment és a logisztika ipar 4.0 környezetben megvalósuló XXI. századi kihívásaira. Míg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki és Informatikai Karának kihelyezett, önköltséges képzése keretében Villamosmérnöki BSc képzésre mikroelektronikai tervezés és gyártás specializációval indult el.

A város és a kistérség sokrétű művelődési és kulturális igényeit több intézmény is szolgálja. Ezek között az Ady Endre Könyvtár, a Grassalkovich Művelődési Ház, a Hatvany Lajos Múzeum, a Hatvani Galéria, és az újhatvani Liszt Ferenc Művelődési Ház (Dali) tevékenysége a legjelentősebb.

A városi könyvtár 2021. július 3-án megnyitott új épületében több mint 100 ezer könyv, újság, folyóirat, hangzó- és videoanyag, és 1250 db helytörténeti dokumentum várja az érdeklődőket. A könyvtár gondozza Perei Zoltán grafikusművész több mint 3000 darabos grafikai életművét, amit halála előtt, 1991-ben adományozott a könyvtárnak. A helyi születésű Gódor Kálmán festőművész képeinek egy részét is itt tekinthetik meg az érdeklődők. A bibliotékában található a város híres szülöttének Kocsis Albert hegedűművésznek a hagyatéka is, személyes tárgyait, relikviái. A New Yorkban elhunyt Sulyok Dezső egykori kisgazda politikus magánkönyvtárának, levelezésének egy része, és az amerikai magyar emigráció töredékes sajtóanyaga is itt talált otthonra. Az intézményben több civil egyesület is otthonra lelt, akik heti szinten találkoznak.

A Dali 1926-tól a helyi vasutasság szabadidős és művészeti tevékenységének központja. Az épületet 2020-2021-ben teljeskörűen felújították. Befogadóképessége az egyik legnagyobb a városban, épp ezért különböző rendezvényeket tartanak itt. A patinás falak között működött egykoron a Dali együttese, amely a helyi amatőr zenés színjátszás fellegvárának számított. A kastély nyugati szárnyában működik a Grassalkovich Művelődési Ház amely közművelődési feladatokat lát el. Gyümölcsöző kapcsolatokat építettek ki a térség civil szervezeteivel, akik évenként május 1-én bemutatkoznak, és számot adnak az elvégzett munkáról a Civil Sokadalom című népkerti rendezvényen. Nagy népszerűségnek örvend a nyaranta megrendezett Jam Garden koncertsorozatuk, ahol a városban működő amatőr együttesek játszanak az országban nagy népszerűségnek örvendő profi zenekarok előtt.

A Hatvany Lajos Múzeum – amely besorolását tekintve Közérdekű Muzeális Gyűjtemény – több mint 4100 darabos képzőművészeti gyűjteménye országos szinten is kuriózumnak számít, ugyanis olyan művészek képeit őrzik a raktárakban, mint Moholy-Nagy László, Oskar Kokoschka, Kondor Béla, Korniss Dezső, Gulácsy Lajos, Hermann Lipót, Lakner László, Román György, Deim Pál, Maurer Dóra, Bak Imre, Bukta Imre és még hosszan sorolhatnánk a kortárs képzőművészet jeles hazai alkotóit. Emellett a 3200 darabos

A május 1-i főzőverseny és Civil Sokadalom résztvevői

néprajzi anyagban számos népviselet található, ami a környék igen gazdag hagyományairól tanúskodik, és ebből is kiemelkedik a fehérhímzéses hatvani viseletek szépsége. Igen jelentős a régészeti és történelmi tárgyi emlékek tárháza, amely megérdemelné egy állandó kiállítást is. A múzeum-ban van a New Yorkban elhunyt Lesznai Anna iparművész majdnem teljes életműve, illusztrációk, grafikák, vízfestmények, hímzéstervek, amit legutóbb a 2006-os

budapesti tárlat után 2007. márciusában Berlinben, majd később Hatvanban is bemutattak újra. Szintén az intézmény gyűjteményét gazdagítja Bojár Sándor korabeli üvegnegatív felvételei, amelyek teljes pompájában mutatják be a Hatvany-Deutsch család kastélyát, az itt élők mindennapjait.

A Hatvani Galériát Moldvay Győző újságíró alapította 1973-ban, és igazgatóként a realista stílusú művészeti irányvonalat képviselte a hely. 1974-ben a Magyar Tájak Országos Tájképfestészeti Biennálé, majd egy évre rá, az Arcok és Sorsok Portré Biennálé kapott komoly szakmai visszhangot. Mára évenkénti rendszerességükkel ezek a kiállítás sorozatok a hazai művészeti élet reprezentatív megmértetései. Moldvay 1996-os halála után az intézményben tovább folyik a szakmai munka, és az alapító által bejártatott kiállítássorozatok mellett újabbak is meghonosodtak azóta.

A Hatvani Galéria egyik nagyszerű tárlata, amely a helyi általános iskolások rajzait mutatta be

Társadalmi élet

A település lakosságának többsége évszázadok óta római katolikus vallású. Az első hatvani prépostot 1238-ban IV. Béla király iktatta be, és az országban egyedülálló módon reális préposti címet viselt. Azóta létezik a hatvani prépostok ama kiváltsága, hogy a választott püspökök piros gombos talárját viselhetik, és egészen 1884-ig a Főrendiház tagjai voltak. Az 1848-49-es szabadságharc idején Horváth Mihály a hatvani préposti székéből került a csanádi püspöki székbe, majd a vallás- és közoktatásügyi tárca élére. Jelenleg két római katolikus közösség működik a két városrészben, a belvárosi és az újhatvani római katolikus egyházközség.

A történelmi egyházak közül a református és az evangélikus gyülekezetnek is van temploma a városban. A református templom 1898-ban épült, míg az evangélikusok 1934-ben emelték gyülekezetük hajlékát. Az evangélikus templom első lelkésze az a Sztéhlo Gábor volt, aki a II. világháború idején gyermekek ezreit mentette meg a pusztulástól. Tevékenységét Nobel békedíjra terjesztették fel, és Jeruzsálemben az Igazak kertjében emlékfát ültettek tiszteletére. Mellettük a Jehova Tanúinak és a baptista gyülekezetnek működik imahelyisége Hatvanban.

Az izraelita hitközség hivatalosan 1885-ben alakult, de már 1876-ban felépült zsinagógájuk. A hatvani zsidó lakosság létszáma az 1910-es népszámláláskor volt a legnagyobb, összesen 867 főt számlált. 1944 júliusában a cukorgyár területén kialakított gettóba zárták, majd náci koncentrációs táborokba hurcolták őket a gyöngyösi és pásztói hitsorsosaiikkal együtt. A borzalmakat 40-50 helybéli élte túl, de nagyon kevesen tértek vissza korábbi lakhelyükre. Az épület a II. világháborúban megsérült, és nagyrészt lebontották.

1920-ban több mint félszáz egyesület működött Hatvanban. Majd a szocialista korszakban hatalmi szóval elfojtották tevékenységüket, és csak az 1990-es évek elején kaptak

újra erőre a civil szerveződések. Mára elmondhatjuk, hogy több mint hetven egyesületet, klubot vettek nyilvántartásban hatvani székhellyel, amelyek többsége társadalmi, kulturális, szociális, sport és szakmai érdeklődés alapján szerveződtek.

A településen élők klub vagy egyesületi kereteken belül 21 féle sportágat űzhetnek. A Népkertben található az FC. Hatvan stadionja, amely egyúttal a helyi atlétikai és labdarúgó bázis szerepét is betölti. A településen átadás előtt áll egy versenysportokra alkalmas sportcsarnok, amelyet a helyi kézilabda egyesület használ. Az utóbbi évek sikersportágának számító jégkorongnak már több mint száz igazolt versenyzője van, sőt a Szent István Általános Iskolában elindult a sporttagozat, melynek keretében a téli sportot oktatják. Az atlétikai élet a megyében először itt indult el, és több nagyszerű sportolót is adott az egyesület a magyar atlétikai életnek. Több mint ötven arany és ezüstjelvényes futójuk volt, és a különböző korosztályos válogatottak mellett egy olimpikon, Pál Ilona, és hat felnőtt versenyzőjük ölthette magára a magyar válogatott mezét. Büszkék lehetünk arra, hogy évtizedek alatt különböző sportágakat tekintve – tollaslabda, jégkorong, labdarúgás, aerobik, íjászat, korfball, taekwon-do, thai bokszt stb. – több magyar korosztályos és felnőtt válogatott versenyző öregbítette Hatvan hírnevét.

Magyarországon csak Hatvanban rendeznek nemzetközi Európa-bajnoki gyorsasági valamint ütközéses roncsderby futamokat 1994 óta. Mindezeket figyelembe véve, elmondhatjuk: Elődeink emlékéért, napjaink városát, utódaink jövőjét építjük!

Egészségügyi és szociális ellátás

A település lakosságának egészségügyi és

szociális ellátása megoldott. Egy kórház, egy szakorvosi rendelőintézet jelenti a szakmai háttérrel, míg az alapellátást tíz házi orvos és négy házi gyermekorvos végzi. Emellett hat fogorvos tevékenykedik, akik TB támogatással, illetve magánpraxissal rendelkeznek. Hatvanban jelenleg hat patika látja el gyógyszerrel a betegeket. 2003. június 20-án adták át azt a dialízis központot, ahol a térség veseelégtelenségben szenvedő betegei rendszeres kezelést kaphatnak. Az Albert Schweitzer Kórház épületét néhány éve újították fel, korszerű műszerezettségét tekintve megfelelő módon szolgálja a térség lakosainak legkorszerűbb egészségügyi ellátását.

A Hatvani Gigászok edzése a jégpályájukon

Az Albert Schweitzer Kórház működését segíti a napelemparkja

A Szociális, Gyermekjóléti és Egészségügyi Szolgálat mint a nevében is benne van igen fontos alapfeladatokat lát el. Az intézmény legfőbb célja, hogy megakadályozza a perifériára szorulást, illetve a szociális helyzetük, életkoruk, fogyatékoságuk miatt peremhelyzetbe került embereket visszasegítse a társadalomba. A rászoruló személy a saját lakókörnyezetében

kapja meg az aktuális állapotához igazodó, ahhoz alkalmazkodó szükségletközeli, választható, többszintű differenciált szolgáltatást. Ennek érdekében szociális-, mentális-, gyermeknevelési, egészségvédelmi-, életviteli-, önellátási-, gondozási problémák megoldásában nyújtanak segítséget. A szakképzett munkatársak 18-féle szolgáltatással állnak a lakosság rendelkezésére. Így pszichiátriai betegek részére nyújtott közösségi ellátás mellett az idős emberek részére házi segítségnyújtás is megoldott, és van lehetőségük szociális étkeztetésre is. Emellett fogyatékos személyek nappali ellátásában is segítséget tudnak nyújtani.

Hatvanban egy megyei fenntartású bentlakásos szociális otthon található, Heves Megyei Fenyőliget Egyesített Szociális Intézmény Hatvani Idősek Otthona néven működik Óhatvanban, a Kórház utcában. Az intézmény feladata a megye területéről igénybe vevők teljes körű ellátásának biztosítása, amely magába foglalja a napi ötszöri étkeztetést, a szükség szerint ruházatot, illetve textíliával való ellátást, a mentális gondozást, az egészségügyi ellátást, valamint a lakhatást. Céljuk, hogy az ellátásra szoruló idős emberek szükségleteihez igazodó segítségnyújtást biztosítsák, amelynek mértékét és módját mindenkor a segítségre szoruló ember szomatikus, pszichés és szociális állapota alapján határozza meg úgy, hogy az egyén személyes szabadsága érvényre juthasson. A lakhatási feltételeket 1-5 ágyas szobákban tudják biztosítani. Az épület földszintes, akadálymentesen megközelíthető.

Helyben található még a Szent Erzsébetről elnevezett Idősek Otthona, mely egyházi irányítással működik, jelenleg 20 időskorú befogadására alkalmas. A bentlakásos intézményben folyó gondozási tevékenység során az intézmény szolgáltatását igénybe vevők részére, fizikai, mentális, életvezetési, és egészségügyi ellátást nyújtanak, amely a lakó szociális, testi, szellemi állapotának megfelelő egyéni

A Szent Erzsébet otthon alapításának 20. évfordulóját ünneplik az intézmény lakói

bánásmódban való részesítést jelent. A 10+10 férőhelyes, ápolást, gondozást nyújtó

szociális otthon az ország egész területéről fogadja az idős embereket. Az itt elhelyezett személyek életkörülményeinek javítása, életminőségük növelése elsődleges a számukra. Demens beteg felvétele orvosi szakvélemény alapján történik. Szenvedély betegeket és pszichiátriai betegek fogadására nincs lehetőség. Az épület részben akadálymentesített.

A Baptista Szeretetszolgálat hazánk egyik legnagyobb egyházi fenntartójaként a szegények és rászorulóknak megsegítése érdekében döntött a Hegymenet Klub Szenvedélybetegek és Fogyatékos Személyek nappali intézménye működtetéséről. Jószolgálati tevékenységükkel összhangban a Szociális és a Gyermekvédelmi törvényekben felsorolt, majdnem valamennyi ellátási típust biztosítják az intézményen keresztül már hosszú évek óta.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület 2005 novemberében ellátási szerződést kötött Hatvan Város Önkormányzatával a hajléktalan személyek gondozására. Ezt a Nagyteleken lévő Gondviselés házában tudják megoldani 2005 decemberétől. Határozatlan idejű működési engedéllyel rendelkeznek 40 férőhelyes nappali melegedőre, illetve 30 férőhelyes éjjeli menedékhelyre. Az ellátás 18 év felettieknek, önkéntesen és térítésmentesen vehető igénybe.

Az intézmény működteti a Védőnői szolgálatot a két városrészben. A Bástya utcában lévő Anyatejgyűjtő Állomás üzemeltetése szintén a hatáskörükbe tartozik.

Nemzetközi kapcsolatok

Hatvannak hét testvérvárosa van: Kokkola (Finnország –1989), Maassluis (Hollandia –1992), Tavarnelle Val di Pesa (Olaszország –1996), Jarocin (Lengyelország –1997) Kézdivásárhely (Románia, Erdély –1998), Beregszász (Ukrajna, Kárpátalja –1998), Alsókörtvélyes (Szlovákia –2016). Emellett partnervárosi kapcsolatokat ápol Alpulluval (Törökország –1996).

Rövid ismertetőnk végéhez értünk, miközben tisztában vagyunk vele, hogy sok mindentről nem ejtettünk szót, sok minden nem fért bele!

Hatvan közlekedéscélrajzi, gazdasági, kereskedelmi, oktatási, kulturális szerepköréből adódóan az évszázadok során az itt élők tárgyi és szellemi értékek sokaságát hozta létre. A ma is látható műemlékek jó részét a Grassalkovichok építették, a Hatvanyak szépítették, és az azóta született épületeket mi megőrizzük, fejlesztjük, csinosítjuk, hogy az unokáinknak is méltó módon adhassuk tovább. Mi őrizzük elődeink emlékét, építjük napjaink városát, és felvállaltan utódaink jövőjéért is felelősséget érzünk. Amire büszkék vagyunk, hogy a XXI. század elején elmondhatjuk országnak-világnak, az itt működő gazdasági vállalkozások által előállított termékekkel nap mint nap találkozhatnak a modern kor állampolgárai, éljenek a világ bármely részén. Mára Hatvan rákerült Európa térképére, és mi döntéseinkkel, tetteinkkel, rendezvényeinkkel azon vagyunk, hogy megteremtjük azt az élhető kisvárost, amely nemcsak lakóhelyünk, hanem igazi otthonunk! Jöjjenek el hozzánk, nézzék meg értékeinket, garantálom, kincsekre bukkannak!

Hiszen nem lehetett egyenként lefotózni a hatvani házakat, a benne élő embereket, nem tudtuk teljes egészében visszaadni azt a hangulatot sem, ami az utcákon járva óhatatlanul elfogja az ide látogatókat. Csak morzsákat tudtunk felvillantani építészeti, kulturális, zenei, művészeti értékeinkből, ami a település több évezredes történetéből még látható. De azt hiszem ebből is érzékelhették, hogy a sorscsapások ellenére is ennek a patinás kisvárosnak a lakói újra és újra felépítették a települést haló poraiból. Az itt élők büszkék évszázados őseikre, és híven őrzik elődeik kezenyomát.

Ki-ki tudása, elhivatottsága, tehetsége, elkötelezettsége szerint ma is hozzáteszi a magáét, alakítja környezetét, szépíti, modernizálja lakóhelyét. Mára elmondhatjuk: a XXI. században újjászületett Hatvan, amelyet egyre többen nemcsak lakhelyüknek, hanem igazi otthonuknak tekintenek. Jöjjön el hozzánk Ön is, látogasson meg minket, higgye el nem fog csalódn!

Bacsa Tibor
helytörténész